

«До тебе, Україно, струна моя перша озветься»

Сценарій літературно-музичного вечора до 145-ї річниці від дня народження Лесі Українки

Оформлення сцени:

Портрет Лесі Українки, велика цифра – 145, під ними слова: «Як я умру, на світі запалає покинутий вогонь моїх пісень...», фортепіано з накинутим на ньому вишитим рушником та підсвічником, відкриті ноти.

Голос. Де ти, Лесю? Де ти, жінко, вища своєї слави? Ловили тебе сліпі фотокамери і старанні пензлі художників, щось нам залишили від тебе – може, тінь твою, тінь твого болісного сонця, може, силует твого земного буття, безсмертна горлице української долі, простуджений соловейко душі, який вічно клекотатиме у завірюсі.

Ім'я свого народу взяла ти своїм найменням і поставила коло себе як стяг! І племінь твій у твоїм народі, і сонце твоє кипить у духовнім естві України, геніальний поете наш...

З'явився нам хоч одним помахом свого крила сивого! Знайдися нам бодай одним колосом зі свого безмежного золотого лану! Об'явився нам, нині сущим, хоч одним передзвоном-клекотом!

Ти – вічний дзвоне нашого неба!

Леся Українка:

Мріє, не зрадь! Я так довго до тебе тужила,
Стільки безрадісних днів, стільки безсонних ночей,
А тепер я в тебе остатню надію вложила.
О, не згасни, ти, світло безсонних очей!
Тільки – життя за життя! Мріє, станься живою!
Слово, коли ти живе, статися тілом пора.
Хто моря переплив і спалив кораблі за собою,
той не вмере, не здобувши нового добра.

Ведучий:

Пророчими стали слова великої Лесі Українки. Мрії її стали дійсністю, – і сьогодні ми свідки здійснених мрій безсмертної дочки безсмертного народу.

Ведуча:

Справді безсмертного, якщо має таких геніїв як Леся, і якщо навіть після смерті живуть вони віки в пам'яті народній.

Леся Українка:

Як я умру, на світі запалає
Покинутий вогонь моїх пісень,
І стримуваний племінь засіяє,
Вночі запалений, горітиме удень.

Ведучий:

Вогонь пісень Лесі Українки палає уже понад століття. Це незгасимий вогонь таланту, справжнього, від Бога. Донька Прометєя, як назвали її люди, несла їм вогонь своїх поезій, цю іскру Божу за життя і несе зараз, устами нашими, її потомків. То ж нехай нев'яжучими квітами вплітається у вінок безсмертя нашій славній землячці літературно-музична композиція, яку ми підготували з нагоди вшанування її 145-річчя від дня народження. Хай звучить слово Лесі і слово про Лесю як шана наша пам'яті її великій.

Ведуча:

Хто ж така ця безсмертна жінка з Волині – Леся Українка?

(Виходять учні)

Окраса і гордість української нації, одна з основоположників нової української літератури.

– Геніальна поетеса і драматург.

- Талановитий прозаїк і перекладач.
- Учений літературознавець і фольклорист-етнограф.
- Публіцист, педагог, видавець, журналіст, поліглот(знала до 10 мов), громадський діяч.
- Просто жінка, котра багато страждала, уміла кохати і хотіла бути потрібною.

Ведучий:

Леся Українка – це така багатогранна творча особистість, про яку Микола Бажан сказав: «В історії світової літератури важко знайти таке ім'я, яке дорівнювало б їй талантом, мудрістю, проникливістю, значущістю». І світ не знав ще такої поетеси, не знав такої страдниці святої.

1 читець:

Йти назустріч бурям і зливам,
 Бути одній – як велика рать,
 Жити в нещасті життям щасливим,
 Муку творчістю перемагати.

2 читець:

Хвора дівчина, бідна Леся!
 Де ще хворі такі були,
 Щоб літали у піднебесся,
 Що його не сягнуть й орли!

3 читець:

Ти себе Українкою звала,
 І чи краще знайти ім'я
 Тій, що радістю в муках сіяла,
 Як вітчизна велика твоя.

Звучить пісня «Україночка», сл. А. Демиденка, муз. Г. Татарченка.

Ведуча:

145 років тому, 25 лютого 1871 року у метричній книзі Новоград – Волинської Преображенської церкви з'явився запис про народження Лариси Петрівни Косач – Лесі Українки.

Мати – відома українська письменниця Олена Пчілка, батько – Петро Антонович Косач, людина прогресивних поглядів.

Ведучий: Тут, на Звягельській землі, вона вперше побачила життя, сонце, почула рідне слово. Тут в її душі вперше народилося ще не назване тоді почуття любові до свого народу, безмежної любові до батьківщини. Звідси Леся пішла у широкий світ життя.

Ведуча:

Майбутня письменниця взяла все краще від своїх батьків.

Любов і страждання – від неньки, озерна задума очей і пророче слово – від неньки, ім'я сонячне і ласкаве «Леся Українка» – від неньки-України. Ім'я донечки, стиха промовлене маминими устами, пролунало на цілий світ і пішло у мандрівку століть з печаттю духу України. А з даліни літ живим вогнем світить у прийдешнє слово Олени Пчілки. Заповідь матері своїй Лесі і всім маленьким українкам.

Леся маленька Знаю, бо казала

Мені моя ненька,
 Що я українка,
 Правда, маленька.
 Знаю, Україна
 Серцю моєму мила
 Я по-українськи
 Молитися вчилася...
 Ось мою молитву
 Прийми, Отче Боже,
 Нехай Україні
 Вона допоможе.

Ведучий: Тихе мамине слово, виколисане в колисці, освітило любов'ю Лесину душу – почув його цілий світ. Дитячим серцем 9-річної дівчинки Леся вже у першому своєму вірші мовила рідній Україні про любов.

Ця поезія присвячена улюбленій тітці Олені Косач, засланій за революційну діяльність.

Читець

Ні долі, ні волі у мене нема,
Зосталася тільки надія одна:
Надія вернутись ще раз на Україну,
Поглянути ще раз на рідну країну,
Поглянути ще раз на синій Дніпро, -
Там жити чи вмерти, мені все одно;
Поглянути ще раз на степ, могилки,
Востаннє згадати палкі гадки...

Ні долі, ні волі у мене нема,
Зосталася тільки надія одна

Ведуча: Тут, на Волині, серед розкішної природи, товаришуючи із сільськими дітьми, пізнала вона перші соціальні контрасти, а пам'ять вбирала перекази про народних месників. А ще любила маленька дівчинка слухати народні пісні.

Звучить українська народна пісня «Гиля, гиля сиві гуси...»

Ведучий. Незабутня пора дитинства, коли світ уперше розкриває свої таємниці, коли захоплює все. Саме дитячі враження найглибше закарбовуються у свідомості. Тому так важливо, щоб дитинство було сповнене красою, розумно спрямоване до усвідомлення правди, справедливості, зігріте ласкавим словом, збагачене піснею, музикою. Дитинство Лесі минуло саме в таких благодатних умовах.

Інсценізація драматичної картини «У Колодяжному».

Ведуча. Колодяжне. Надворі будилася весна. Сніг уже танув, і на дорозі, що вела крізь село Колодяжне, стояли тут і там великі калюжі. Сіяло сонце. Дорогою поміж хатами бігло дівчатко. Під хатою, що біля самого лісу, поралася бабуся і перебирала якесь сухе зілля.

Бабуся. А куди це ти, дитино, йдеш?

Дівчинка. До лісу, бабуся.

Бабуся. До лісу? А хіба лісовика чи русалки не боїшся?

Дівчинка. А чого мені боятися? Ось я читала в книжечці про русалку, то вона зовсім не страшна.

Бабуся. У книжечці, кажеш? А ти хіба й читати вмієш?

Дівчинка. Умію. А хіба що? Всі ж уміють!

Бабуся. Дивна ти, дівчино! Убрана, як усі люди в селі, і по-нашому розмовляєш, а ось читати вмієш. Хто тебе навчив?

Дівчинка. Матуся. Вона і мене, і братчика мого Михайлика навчила, і книжечки нам спроваджує. Батько хотів нас у школу віддати, та матуся у чужу школу посилати не схотіла.

Бабуся. То, кажеш, і мати твоя читати вміє? А чия ж ти будеш? Щось я тебе ні під церквою, ні на вигоні між дівчатами не бачила.

Дівчинка. Бо я лише нещодавно зі Звягеля приїхала. Я – Косачівна, а звать мене Лесею, ось там із двору, знаєте, з-за гаю.

Бабуся. То ти панова донечка! А я й не знала, що з панночкою розмовляю... Бо як тут упізнати? І одягнена, як усі дівчата, і розмовляєш, як усі...

Дівчинка. Може, інші і по-чужому розмовляють, а нам чого рідної мови соромитись? Ми всі вдома лише по-своєму розмовляємо: і батенько, і матуся, і Михайлик, і родичі наші Старицькі та Лисенки, і дядько Драгоманів, і тітонька... (Дівчинка смутніє, на очах сльози.)

Бабуся. Чого це ти посмутніла нараз, дитинко? Отака веселенька була, мов пташечка...

Дівчинка. Бо... бо тіточку на Сибір вивезли за те, що по-нашому розмовляла, що була українкою. Я її так любила!..

Бабуся. Бог милостив, дитинко! І з Сибіру люди повертаються. От коли тітоньку засудили, то хіба не страшно розмовляти по-нашому і вдягатися, та ще, як кажеш, і книжки читати?

Дівчинка. Ой ні, бабусю! Нізачо в світі своєї мови не покину! Я читала книжечку про відважного лицаря, що його вже з коня скинули, до землі списом прибили, а він ще кликав: «Убий, не здамся!». І писали, як то перших християн на муки посилали, вогнем палили, диким звірам на поталу кидали, а вони таки своєї віри не зрадили. Так і ми ніколи свого не покинемо!

Бабуся. Що ж, дитинко, бачу, ти мудра, на книжках учена й завзята вдалася, але в ліс таки не йди! Тепер весна – там твориться, що й не здумаєш! Небезпечно тепер людині туди заходити!

Дівчинка. Що ж там таке твориться? Розкажіть, бабусю!

Бабуся. О, багато, багато! Ліс зимові білі шати скидає, у весняні, в зелені, вдягається. А з ним і цар його, лісовик. З озера, що на полянці, водяник виглядає, а за ним і донечка його – русалка. Вона страх як любить молодих рибалок затягати у воду. А зі старої верби виходить дівчина – там вона всю зиму спала. Приходить до неї перелесник, та такий меткий, такий палкий, як сам вогонь. Його як розгнівиш, одразу хату запалити може. Треба, доню, добре знати, яке зілля із собою носити, щоб у біду не потрапити: чи мак-відюк, чи терлич, чи полин...

Дівчинка. А, ви, бабусенько, маєте таке зілля? Як же вам його не мати, коли так близько біля лісу живете? Дайте ж мені, рідненька, щоб я теж у лісі хоч русалочку, хоч мавочку побачила. Так дуже їх побачити хотіла б...

Бабуся. Та що ж з тобою, дитинко, поробиш, коли так вже ти просиш. Ходи оце сюди!

(Бабуся вибирає маленького пучечка, дує на нього тричі, хрестить, щось шепче, подає Лесі, Дівчинка вклоняється, затикає пучечок за пояс.)

Дівчинка. Спасибі, бабусенько, спасибі, рідна. Я вже тепер не боюся!

Ведучий:

Лариса жодного дня не сиділа за шкільною партою. Лесина мама, як щира українська патріотка, негативно ставилась до казенної, до того ж російськомовної шкільної науки.

Леся Українка (на фоні «Місячної сонати» Бетховена):

Жодних шкіл не покінчила і взагалі систематично вчилась тільки до 14 років, а потім пішла «на власний хліб», себто вчилась тільки того, що мені подобалось, а читала все, що запорву, без жодної заборони. Правда коректив був в особі моєї матері та в листах дядька Драгоманова, якого вважаю своїм учителем, бо дуже багато завдячую йому в моїх поглядах на науку, релігію, громадське життя.

Ведуча:

В сім'ї панувало художнє слово. Перекладали, писали твори, переказували історії, записували пісні, звичаї, декламували, дуже часто читали вголос. І весь час – книги, книги, книги.

Ведучий:

Надзвичайно обдарована від природи, Леся вся була складена із суцільних захоплень. І це чудово! Чудово тому, що всі її захоплення – чисті, світлі й благородні, одне слово, високі.

Ведуча:

В чотири роки вона вже читала.

Ведучий:

У шість – невтомна дівчинка сама вишиває улюбленому батькові сорочку, а подаровані їй ножиці й гольник вона пильнує більше, ніж деякі забавки.

Ведуча:

Перший літературний твір Лесі, вірш «Надія», був написаний, коли їй ішов лише дев'ятий рік, а в 13 дебютувала в літературі поезією «Конвалія», яку надрукував у Львові Іван Франко.

Ведучий:

З цього часу і до кінця життя поезія, слово, пісня стали призначенням, сенсом її життя.

Інсценізація поезії «Мамо, іде вже зима ...» На сцені з'являється мама, що веде за руку свого сина, хлопчика років 4-5. Вони розмовляють.

Син:

Мамо, іде вже зима, Снігом травицю вкриває, В гаю пташок вже нема... Мамо, чи кожна пташина В вирій на зиму літає?

Мама: Ні, не кожна.

Онде, бачиш, пташина сивенька
Скаче швидко отам біля хати,
– Ще зосталась пташина маленька.

Син:

Чом же вона не втіка?
Нащо морозу чека?

Мама:

Не боїться морозу вона,
Не покине країни рідної,
Не боїться зими навісної.
Жде, що знову прилине весна.

Син:

Мамо! Ті сиві пташки
Сміливі, певно, ще й дуже,
Чи то безпечні такі, –
Чуєш, цвірінькають так,
Мов їм про зиму байдуже!
Бач, – розспівалися як!

Мама:

Не байдуже тій пташці, мій синку,
Мусить пташка малесенька дбати,
Де б водиці дістати краплинку,
Де під снігом поживку шукати.

Син:

Нащо ж співає? Чудна! Краще шукала б зерна!

Мама:

Спів пташині – потіха одна, –
Хоч голодна, співа веселенько,
Розважає пташине серденько,
Жде, що знову прилине весна.

Ведуча:

Серед широкого світу захоплень чільне місце посідає музика.

Ведучий:

На думку сестри Ольги, Леся могла б стати не тільки першокласною піаністкою, а й композитором, бо в музиці виливала всю свою душу. І гра її була прекрасною. «Як Леся грала, – згадувала сестра, – то ми всі сиділи тихесенько і слухали – не могли наслухатися її музики».

Ведуча: Леся мріяла стати художником, бо гарно малювала.

А як захоплено мала Леся бігала з сільською діворою, плавала, лазила по деревах, грала у рухливі ігри. Весела від народження дівчинка охоче танцювала.

Ведучий: Ще одне захоплення Лесі – народні пісні. Вона безмежно кохалася в них, шанувала історичне минуле свого народу.

У виконанні учнів звучить українська народна пісня чи танець

Ведуча:

І як же треба було долі жорстоко познуватися з Лесі, щоб приректи її на тридцятилітню війну зі страшною хворобою – туберкульозом, який вразив її на порі одинадцятої весни, і поступово руйнуючи організм, привів до тяжких операцій та нелюдських страждань.

Ведучий:

Та не вдалося хворобі зламати надлюдську волю поетеси, не вдалося заволодіти її душею і розумом.

Читець:

Хто вам сказав, що я слабка,
Що я корюся долі?
Хіба тремтить моя рука,
Чи пісня й думка кволі?
Ви чули, раз я завела
Жалі та голосіння, –
То ж була буря весняна,
А не сльота осіння.
А восени... Яка журба,
Чи хто цвіте, чи в'яне,
Тоді й плакучая верба
Злото-багряна стане.
Коли ж суворая зима
Покриє барви й квіти –
На гробі їх вона сама
Розсипле самоцвіти.

Ведуча:

Героїзм, з яким поетеса переборювала свої муки, робив Лесю Українку наймужнішою серед численних тогочасних поетів.

Ведучий:

Свого часу Іван Франко зробив висновок, що «... Леся Українка – трохи чи не єдиний мужчина на всю сьогочасну соборну Україну».

Ведуча:

А ми говоримо: «Єдина! На всю Україну! На весь світ!»

Ведучий:

Все життя поетеса була борцем, бійцем, воїном, що начертав на своєму щиті слова «умру – не здамся» і проголосила серед стогонів і зойків різного роду нитиків «Contra Spem Spero!»

Читець:

Гетьте, думи, ви, хмари осінні!
Тож тепера весна золота!
Чи то так у жалю, в голосінні
Проминуть молодії літа?
Ні, я хочу скрізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Жити хочу! Геть думи сумні!
Я на вбогім сумнім перелозі
Буду сіять барвисті квітки,
Буду сіять квітки на морозі,
Буду лить на них сльози гіркі.
І від сліз тих гарячих розтане
Та кора льодовая, міцна,
Може, квіти зійдуть – і настане
Ще й для мене весела весна.
Я на гору круту крем'яную
Буду камінь важкий підіймать
І, несучи вагу ту страшную,
Буду пісню веселу співать.
В довгу, темную нічку невидну
Не стулю ні на хвильку очей,
Все шукатиму зірку провідну,
Ясну владарку темних ночей.
Так! Я буду крізь сльози сміятись,

Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Буду жити! Геть думи сумні!

Ведуча:

Патріотка до мозку кісток, Леся все своє життя сповідувала високу національну ідею.

Ведучий:

Коли їй запропонували поміняти російське підданство на австрійське (там, мовляв, значно більше демократії), поетеса відповіла: «Я, звісно, не хочу бути підданою Росії, але в такій же мірі не прагну стати підданою австрійської держави. Я б воліла бути громадянкою незалежної самостійної України».

Ведуча:

Життя краяло поетесу глибоко і дошкульно. Калинова сопілка ридала потоками сліз нестримних, раптових, що рвались з глибини самого серця.

Ведучий:

Та вона вміла стримувати «хвилю ридання гарячу», стискати серце лещатами залізної волі і в палких мріях творити бойову пісню. Це був дужий месник, сповнений гніву і ненависті борець, зброєю якого було Слово.

Читець:

Скрізь плач і стогін і ридання,
Несмілі поклики, слабкі,
На долю марні нарікання,
І чола, схилені в журбі.

Читець:

Над давнім лихом України
Жалкуєм-тужим в кожний час,
З плачем ждемо тії години,
Коли спадуть кайдани з нас.

Читець:

Ті сльози розтроюдять рани,
Загоїтись їм не дадуть.
Заржавіють від сліз кайдани,
Самі ж ніколи не спадуть!

Читець:

Нащо даремнії скорботи?
Назад нема нам воріття!
Берімось краще до роботи.
Змагаймось за нове життя!

Звучить пісня на слова Лесі Українки «Стояла я і слухала весну».

Ведуча:

Улітку 1912 року Леся на лікуванні. Далеко від рідної домівки... Туга за рідним краєм, милою Волинною дала поштовх до написання драми-феєрії «Лісова пісня», в яку Леся Українка вклала «цвіт душі». Вона вражає нас красою мрій, глибиною думки, музикою слова.

(Інсценізація «Лісової пісні»)

Ведучий:

Хіба була ще на світі така жінка, в серці якої поєдналися б така мужність, така геніальність, такий вогонь і розум, така пристрасна любов і така відданість народові та Батьківщині? Ні, другої такої на світі не було.

Ведуча:

Кажуть: ти не вмирала ніколи,
Кажуть: ти, наче пісня, живеш.
Ніби юність ясна, смаглочоча,
По країні в майбутнє ідеш.
Леся Українка:

Інші будуть співці по мені,
Інші будуть лунати пісні,
Вільні, гучні, одважні та горді,
Поєднуються в яснім акорді
І полинуть у ті небеса,
Де сіяє одвічна краса,
Там на їх обізветься луною
Пісня та, що не згине зо мною.

Ведучий:

Видатні митці ніколи не полишають нас. З'єднавши своє життя з мріями та стражданнями людей, із їхнім пориванням до волі й щастя, вони крокують великою землею безсмертя.

Ведуча:

І час підносить їх над нашими думами і турботами, обдаровуючи безмежною молодістю, і стають вони нашими сучасниками й ровесниками прийдешніх поколінь.

Ведучий:

Будуть відходити віки, будуть приходити віки; пилком чи кушпелою розвіється скороминуще... а вічне увійде у вічність, не так у бронзу чи мармур, як в очі людські, в надії людей, бо допоки живе надія живий і народ.

Ведуча:

То ж учімося терпінню, вірі, любові і надії у нашої неповторної Лесі.

Джерело доступу:

<http://novovolynsk-nvk.edukit.volyn.ua/biblioteka/scenarii/>

До тебе, Україно, струна моя перша озветься : сценарій літературно-музичного вечора до 145-ї річниці від дня народження Лесі Українки [Електронний ресурс] // Нововолинський ліцей № 1 Нововолинської міської ради Волинської області. – Електрон. текст. дані. – Нововолинськ, ©, [2021]. – Режим доступу: <http://novovolynsk-nvk.edukit.volyn.ua/biblioteka/scenarii/> вільний. – Заголовок з екрана. – Дата звернення: 25.01.2021. – Мова укр.